

Sygn. akt I NSNc 18/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 kwietnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Sadowski (przewodniczący)

SSN Paweł Księżak (sprawozdawca)

ławnik SN Jolanta Jarząbek

w sprawie z powództwa A. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością spółki komandytowej z siedzibą w W. (poprzednio: A. spółka jawna z siedzibą w N.) przeciwko T. W.

o zapłatę

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 21 kwietnia 2021 r.

skargi nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego

od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, wydanego przez Sąd Okręgowy w B. 21 października 2011 r.

sygn. akt VII GNc (...)

uchyla nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, wydany przez Sąd Okręgowy w B. 21 października 2011 r., sygn. akt VII GNc (...) – w całości, i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w B., pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

UZASADNIENIE

Pozwem z 14 października 2011 r. powódka A. spółka jawna z siedzibą w N. (obecnie: A. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością spółka komandytowa z siedzibą w W.) wniosła o zasądzenie od T. W. kwoty 108.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 1 lipca 2011 r. do dnia zapłaty – z tytułu odszkodowania za bezumowne korzystanie z gruntu położonego przy ul. T. w W. w okresie od 1 października 2000 r. do 30 września 2010 r., do którego tytuł prawny posiadała w tym czasie Spółdzielnia K., a na którym posadowiony był obiekt handlowy nr (...) użytkowany przez pozwanego.

W uzasadnieniu powódka wskazała, że dochodzona kwota stanowi sumę nieuiszczonych przez pozwanego należności z tytułu bezumownego zajmowania gruntu – obiektu handlowego o powierzchni 8m² – w wysokości 900 zł miesięcznie w okresie od 1 października 2000 r. do 30 września 2010 r., tj. przez okres 120 miesięcy.

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym, wydanym 21 października 2011 r., Sąd Okręgowy w B. nakazał pozwanemu T. W., prowadzącemu działalność gospodarczą pod firmą „I.”, aby zapłacił powódce A. spółce jawnej z siedzibą w N. kwotę 108.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami w stosunku rocznym za okres od 1 lipca 2011 r. do dnia zapłaty, oraz kwotę 4.967 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 3.617 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego – w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu zapłaty albo wniósł w tym terminie sprzeciw.

Sąd Okręgowy ustalił, że T. W., jako przedsiębiorca działający pod firmą „I.”, był wpisany do ewidencji działalności gospodarczej, prowadzonej przez W.. Jako zakład główny określono lokal położony w W. przy ul. C., poza tym jako miejsce wykonywania działalności wskazano pawilon nr (...) położony na terenie Bazaru R. przy ul. T. w W.. T. W. rozpoczął wykonywanie działalności gospodarczej 12 stycznia 1995 r. 30 września 2010 r. przedsiębiorca poinformował o zawieszeniu wykonywania działalności gospodarczej z tym dniem.

Sąd Okręgowy, na podstawie przedłożonych wraz z pozwem dokumentów, stwierdził, że powódka, na mocy umowy cesji z 27 czerwca 2011 r., stała się następcą prawnym Spółdzielni K. z siedzibą w W., która z kolei na podstawie

umowy dzierżawy z 24 kwietnia 1998 r., zawartej z Gminą W. (Dzielnica P.), była uprawiona do używania i pobierania pożytków gruntu położonego przy ul. T. w W..

Następnie, Sąd Okręgowy ustalił, że w okresie od 1 października 2000 r. do 30 września 2010 r. T. W., korzystając z gruntu położonego w W. przy ul. T. – pawilonu nr (...) – nie uiszczał z tego tytułu opłat w postaci miesięcznego czynszu na rzecz Spółdzielni K..

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że dochodzone roszczenie zasługiwało na uwzględnienie. Sąd Okręgowy zważył przy tym, że z treści pozwu nie wynikała żadna z przesłanek wyłączających wydanie nakazu zapłaty, w szczególności zaś nie zachodziła oczywista bezzasadność roszczenia. Ani z twierdzeń pozwu, ani jego uzasadnienia nie wynikało bowiem, że żądanie powódki zostałoby oddalone wprost, tj. niezależnie od wyników postępowania dowodowego. Sąd Okręgowy stwierdził także brak podstaw do przyjęcia, że materiał dowodowy dołączony do pozwu i jego uzasadnienie były tego rodzaju, że przytoczone przez powódkę okoliczności budziły wątpliwość.

6 lutego 2012 r. T. W. wniósł sprzeciw od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, wydanego 21 października 2011 r. przez Sąd Okręgowy w B. – domagając się jednocześnie przywrócenia terminu do jego złożenia. W uzasadnieniu sprzeciwu od nakazu zapłaty pozwany wskazał, że żądanie powódki jest bezzasadne: po pierwsze dlatego, iż nie wykazano, aby korzystał on z nieruchomości położonej w W. przy ul. T., po drugie zaś z uwagi na okoliczność, że wierzytelność, będąca przedmiotem umowy przelewu z 27 czerwca 2011 r., nie istniała – a to wobec skutecznego rozwiązania umowy dzierżawy z 24 kwietnia 1998 r. przez W.a, co nastąpiło 8 stycznia 2001 r. Z uwagi na powyższe, pozwany podniósł zarzut braku legitymacji po stronie powodowej.

Postanowieniem z 13 marca 2012 r. Sąd Okręgowy w B. odrzucił wniosek T. W. o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty z 21 października 2011 r. oraz odrzucił sprzeciw od tego nakazu – jako wniesione po terminie.

17 maja 2012 r. T. W. wniósł do Sądu Okręgowego w B. skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym nakazem zapłaty z 21 października 2011 r. Sąd Okręgowy w B., postanowieniem z 15 czerwca 2012 r.,

sygn. akt VII GNc (...), odrzucił powyższą skargę z uwagi na upływ terminu, w którym powinno nastąpić jej wniesienie.

Skargę nadzwyczajną od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, wydane przez Sąd Okręgowy w B. 21 października 2011 r., wniósł, na podstawie art. 89 § 1 w zw. z art. 115 § 1 i 1a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym, powołując się na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, Prokurator Generalny – zaskarżając go w całości.

Na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 i 2 ustawy o Sądzie Najwyższym Prokurator Generalny zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu:

1. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 30 i art. 64 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, takich jak godność człowieka i prawo do własności – poprzez bezpodstawne orzeczenie obowiązku zapłaty przez T. W., prowadzącego działalność gospodarczą pod firmą „I.”, na rzecz A. spółki jawnej z siedzibą w N. kwoty 108.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi od 1 lipca 2011 r. do dnia zapłaty, w sytuacji gdy wierzytelność A. spółki jawnej z siedzibą w N. wobec T. W. nie istniała, a więc Sąd obciążył pozwanego obowiązkiem zapłaty kwoty 108.000 zł bez podstawy prawnej i tym samym naruszył prawo T. W. do własności i godności, obciążając go nieistniejącym względem zobowiązaniem, co skutkuje egzekucją komorniczą;

2. rażące naruszenie prawa, tj. art. 499 pkt 2 k.p.c. i art. 498 § 2 k.p.c. *a contrario* w dacie orzekania w zw. z art. 509 § 1 i § 2 k.c. oraz art. 58 § 1 k.c. przez ich błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, polegające na wydaniu nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym w sytuacji, gdy z treści pozwu i dołączonych do niego dokumentów nie wynikało, by powódka skutecznie nabyła wierzytelność, która miałaby przysługiwać Spółdzielni K. z siedzibą w W. wobec T. W. – co oznacza, że powódka nie miała legitymacji czynnej do wystąpienia z powództwem, albowiem nabyła wierzytelność od podmiotu nieuprawnionego do jej zbycia; a nadto nie wykazała, że T. W. bezumownie korzystał z przedmiotu, za używanie którego powódka domagała się zapłaty na swoją rzecz, więc okoliczności będące podstawą żądania zapłaty budziły wątpliwości, co skutkowało brakiem

możliwości wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym i sprawa powinna być skierowana na rozprawę.

Wobec powyższego Prokurator Generalny, na podstawie art. 91 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym, wniósł o uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w B., z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej.

W odpowiedzi na skargę powódka wniosła o jej oddalenie oraz o zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 1 pkt 1 lit. b ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2021, poz. 154; dalej: u.SN) Sąd Najwyższy jest organem władzy sądowniczej powołanym do sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez kontrolę nadzwyczajną prawomocnych orzeczeń sądowych w celu zapewnienia ich zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej przez rozpoznawanie skarg nadzwyczajnych.

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile:

1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub

2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub

3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego

- a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Stosownie do art. 115 § 1 u.SN w okresie 3 lat od dnia wejścia w życie ustawy skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. Przepisu art. 89 § 3 zdanie pierwsze nie stosuje się.

Art. 115 § 1a u.SN stanowi, że skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed wejściem w życie ustawy, może być wniesiona przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Przepisu art. 89 § 2 nie stosuje się.

Nie ulega wątpliwości, że skarżący – Prokurator Generalny – jest legitymowany do wniesienia skargi nadzwyczajnej w przedmiotowej sprawie zgodnie z art. 115 § 1a u.SN. Podobnie, brak jest wątpliwości co do tego, że zaskarżony nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, wydany przez Sąd Okręgowy w B. 21 października 2011 r., jest prawomocny i nie może zostać wzruszony w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia, a także, że zachowany został przewidziany w art. 115 § 1 u.SN termin do wniesienia skargi nadzwyczajnej.

Jak wynika z treści art. 398¹³ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod rozwagę nieważność postępowania. Przepis ten, z mocy art. 95 pkt 1 u.SN, stosuje się w postępowaniu w sprawie skargi nadzwyczajnej.

Jednocześnie, w przedmiotowej sprawie nie zachodzą ograniczenia, o których mowa w art. 90 u.SN.

Skarga nadzwyczajna zasługiwała na uwzględnienie – a to z następujących przyczyn.

Zgodnie z art. 509 § 1 k.c. wierzyciel może bez zgody dłużnika przenieść wierzytelność na osobę trzecią (przelew), chyba że sprzeciwiałoby się to ustawie, zastrzeżeniu umownemu albo właściwości zobowiązania.

Jak wynika z treści przytoczonego przepisu, przedmiotem przelewu jest wierzytelność, czyli prawo podmiotowe przysługujące wierzycielowi do żądania od dłużnika, aby spełnił świadczenie. Dla skuteczności umowy cesji jest zatem

istotne, aby w momencie jej zawarcia wierzytelność istniała, nadto, aby wierzyciel – cedent miał prawną możliwość nią rozporządzać.

Jak wynika ze znajdujących się w aktach sprawy dokumentów urzędowych – w szczególności z datowanego na 1 kwietnia 2009 r. wystąpienia pokontrolnego, opatrzonego podpisem Prezydenta W. – umowa dzierżawy z 24 kwietnia 1998 r., zawarta między Gminą W. Dzielnica P. a Spółdzielnią K., została rozwiązana, bez zachowania terminu wypowiedzenia, 8 stycznia 2001 r. – z uwagi na brak uiszczenia należności czynszowych za czas przekraczający dwa pełne okresy płatności. Pisemne oświadczenie o rozwiązaniu umowy zostało doręczone członkowi zarządu Spółdzielni – E. K. – 10 stycznia 2001 r. Stosownie do art. 54 § 3 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze (t.j. Dz.U. 2020, poz. 275) oświadczenia pisemne skierowane do spółdzielni, a złożone w jej lokalu albo jednemu z członków zarządu lub pełnomocnikowi, mają skutek prawny względem spółdzielni. W konsekwencji należy uznać, że począwszy od 10 stycznia 2001 r. Spółdzielnia nie miała podstaw do naliczania i pobierania czynszów od przedsiębiorców korzystających z umiejscowionych na Bazarze R. pawilonów.

Powyższe oznacza, że w chwili zawarcia umowy przelewu między Spółdzielnią K. – jako cedentem, a A. spółką jawną z siedzibą w N. – jako cesjonariuszem, której przedmiotem była wierzytelność przysługująca Spółdzielni wobec T. W. z tytułu odszkodowania za bezumowne korzystanie w okresie od 1 października 2000 r. do 30 września 2010 r. z gruntu zlokalizowanego przy ul. T. w W. – co miało miejsce 27 czerwca 2011 r. – cedent nie posiadał tytułu prawnego do wskazanej nieruchomości. Z tego względu Spółdzielnia – będąc podmiotem nieuprawnionym – nie mogła skutecznie przenieść na powódkę wierzytelności za cały okres bezumownego korzystania objęty pozwem.

W związku z powyższym roszczenia powódki mogłyby być uzasadnione jedynie za okres od 1 października 2000 r. do 9 stycznia 2001 r. (tj. dnia poprzedzającego datę rozwiązania umowy dzierżawy ze Spółdzielnią K.). Jak słusznie zauważył jednak skarżący, i w tym zakresie brak było podstaw do wydania nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym – a to z uwagi na fakt, że powódka nie przedstawiła żadnych dowodów świadczących o tym, iż T. W. w istocie nie uiszczał we wskazanym okresie należnego czynszu. Jakkolwiek specyfika

postępowania upominawczego zakłada, że dla wydania nakazu zapłaty nie jest konieczne przeprowadzenie postępowania dowodowego, a sąd, orzekając merytorycznie, może oprzeć się na przedstawionych w pozwie twierdzeniach, to jednak w każdym przypadku te przytoczone okoliczności powinny być niewątpliwe. Do takiej konkluzji prowadzi treść art. 499 k.p.c., który w brzmieniu obowiązującym w chwili wydania zaskarżonego nakazu zapłaty w pkt 2 przewidywał, że nakaz zapłaty nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu przytoczone okoliczności budzą wątpliwość. Tymczasem w pozwie sformułowanym przez A. spółkę jawną z siedzibą w N. przeciwko T. W. brak jest przytoczenia okoliczności, w jakich doszło do zaprzestania uiszczania przez pozwanego czynszu, nie wykazano też, aby rzeczywiście korzystał on w spornym okresie z pawilonu nr (...) zlokalizowanego na nieruchomości położonej w W. przy ul. T. (Bazar R.). Celem potwierdzenia twierdzeń powódki do pozwu nie dołączono wezwań – czy to do zwrotu bezumownie zajmowanej nieruchomości, czy to do zapłaty jakichkolwiek należności z tego tytułu – nie wskazano też, aby takie wezwania były pod adresem pozwanego w ogóle formułowane. Mając na uwadze powyższe, zważywszy także na wynikającą z dokumentu urzędowego w postaci zaświadczenia Prezydenta W. z 31 stycznia 2012 r. okoliczność, że adres miejsca wykonywania działalności gospodarczej przez T. W. w W. przy ul. T. (Bazar R.), pawilon (...), figurował we wpisie do ewidencji działalności gospodarczej dopiero od 12 sierpnia 2010 r., stwierdzić należy, iż powódka nie wykazała w sposób niebudzący wątpliwości – a co za tym idzie, uzasadniający wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym – przesłanek odpowiedzialności pozwanego z tytułu bezumownego korzystania ze wskazanej nieruchomości.

Tego rodzaju sytuacja, w której roszczenie zostało zasądzone na rzecz podmiotu nieuprawnionego, nieposiadającego legitymacji materialnej, w braku wykazania przesłanek odpowiedzialności strony pozwanej, bez wątpienia przeczy konstytucyjnej zasadzie demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, godząc jednocześnie w prawa obywatela: do własności oraz do rzetelnego procesu i sprawiedliwego wyroku. Z tych przyczyn Sąd Najwyższy uznał za zasadne uchylenie zaskarżonego nakazu zapłaty i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w B..

Przy ponownym rozpoznawaniu sprawy Sąd Okręgowy w B. powinien wziąć pod uwagę wskazane powyżej okoliczności, w szczególności zaś rozważyć, jaki wpływ na istnienie roszczenia powódki miała okoliczność, że umowa dzierżawy, na podstawie której Spółdzielnia K., występująca jako cedent w umowie przelewu z 27 czerwca 2011 r., posiadała nieruchomość położoną w W. przy ul. T., została skutecznie rozwiązana bez zachowania terminów wypowiedzenia 10 stycznia 2001 r. Sąd Okręgowy w B. winien także zbadać istnienie przesłanek odpowiedzialności pozwanego, w szczególności zaś ustalić, czy rzeczywiście korzystał on bezumownie z pawilonu nr (...), zlokalizowanego w W. przy ul. T., a jeżeli tak – w jakim okresie miało to miejsce.

Mając na uwadze powyższe, uznając, że jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN, orzekł jak w sentencji wyroku.